

Rikosasian uutisointi: Esimerkkinä juontaja Axl Smithin tapaus

Rikosuutisointi kuumentaa tunteita netin keskustelupalstoilla ja kahvipöytäkeskusteluissa erityisesti, kun kyse on esimerkiksi törkeistä seksuaalirikoksista. Rikosjournalismissa ei kuitenkaan ole kyse tirkistelystä: Rikos ei nimittäin ole rikos pelkästään uhria kohtaan, vaan se on sitä myös yhteiskuntaa kohtaan. Ihmisillä on oikeus tietää kaikista yhteiskunnallisista asioista, myös rikoksista.

Journalismin kannalta rikosprosessin eri vaiheiden seuraamiseen liittyy runsaasti merkityksellisiä seikkoja, kuten missä vaiheessa asiasta voidaan kertoa ja mitä, sekä keneltä ja miltä viranomaiselta tietoa on mahdollista saada. Käsitteiden ja prosessin vaiheiden ymmärtäminen on osa toimittajan ammattitaitoa.

Alla on esimerkkitapauksena käytetty juontajanana tunnetuksi tulleen Axl Smithin rikosprosessia 2016–17. Smithiä syytettiin siitä, että hän oli kuvannut kotonaan seksikumppaneitaan näiden tietämättä.

Prosessin alku: Epäilty rikos tapahtuu

Viranomaiset

POLIISI

Rikosilmoitus eli tutkintapyyntö

Poliisi kirjaa tapahtumien kulun sekä **asianosaisten** eli rikoksen uhrin ja epäillyn sekä **todistajien** henkilötiedot.

POLIISI

Esitutkinta alkaa

Jos tapahtuneessa on syytä epäillä rikosta, poliisi suorittaa **esitutinnan**, jossa selvitetään tapahtumien kulku.

Poliisi kuulee uhria, epäiltyä ja todistajia, hankkii todisteita ja suorittaa teknistä tutkintaa. Tutkinnasta laaditaan pöytäkirja.

POLIISI, KÄRÄJÄOIKEUS

Pidätys ja vangitseminen

Poliisi voi jo esitutkintavaiheessa **pidättää** epäillyn muutamaksi päiväksi tutkinnan helpottamiseksi.

Jos epäilty on tarpeen pitää kiinni pitempään, hänet on **vangittava**. Vangitsemisesta päättää kärjäoikeus.

Media

Media kertoo, mitä, missä ja milloin on tapahtunut

Media ei automaattisesti saa tietoa tapahtuneista rikoksista, vaan toimittajat keräävät itse tietoa eri lähteistä.

Esitutinnan aikana oikeus antaa tietoja on poliisilla

Toimittajat voivat hankkia tietoa poliisin lisäksi esimerkiksi naapureilta tai lähipiiristä.

Kaikki kerätty tieto ei aina ole julkaistavissa; esiin voi tulla myös **yksityisyydensuojan** piiriin kuuluvia asioita.

Vangitsemisoikeudenkäynnin asiakirjat ovat julkisia

Jos epäilty vangitaan, toimittajat saavat hänestä tarkempaa tietoa, kuten mahdollisen rikostaustan.

Epäiltyä ei vielä ole tuomittu rikoksesta, joten tietojen julkistamisessa on syytä olla varovainen. Jos epäilty on julkisuuden henkilö, tiedot kuitenkin yleensä julkistetaan.

Tapaus Axl Smith

Axl Smith joutuu poliisikuulusteluun

Asia tuli toimitusten tietoon, kun Smith itse julkaisi YouTubeissa videon, jossa hän kertoi poliisikuulustelusta.

Poliisi aloitti asiasta esitutinnan

Smith perusteli kuvaamista turvallisuussyillä. Hänen epäiltiin kuitenkin näyttäneen videoita muillekin.

Media kertoi tutkinnan käännteistä ja selvitti Smithin kertomuksen totuudenmukaisuutta.

IL IL IS IS HU

Smithiä ei pidätetty tai vangittu

Hänet määrättiin matkustuskieltoon, joka on vangitsemista lievempi toimi. Kielto purettiin myöhemmin oikeudessa.

IS

SYYTTÄJÄ

Syyteharkinta ja syyte

Poliisi luovuttaa esitutkinta-aineiston syyttäjälle, joka päättää, nostetaanko **syyte**, eli viedäänkö asia oikeuden käsiteltäväksi vai ei.

Mikäli syyttäjä päättää nostaa syytteen, hän toimittaa **haastehakemuksen** käräjäoikeudelle.

KÄRÄJÄOIKEUS

Oikeuskäsittely alkaa

Syyttäjä kertoo oikeudessa, mistä rikoksesta epäiltyä eli **vastaajaa** syytetään ja esittää **rangaistusvaatimuksen**. Rikoksen uhria kutsutaan oikeudessa **asianomistajaksi**.

Suurimman osan rikosasioista ratsee yksi **tuomari**, mutta joskus oikeuden kokoonpanossa on mukana **lautamiehiä** eli maallikotuomareita tai useita ammattituomareita.

KÄRÄJÄOIKEUS

Tuomio

Käräjäoikeus julistaa tuomion heti oikeudenkäynnin päätteeksi tai ilmoittaa päivämäärän, jolloin tuomion saa kirjallisena.

Tuomiopöytäkirja on julkinen asiakirja, mutta oikeus voi määrätä siitä poistettavaksi tietoja, esimerkiksi asianomistajien nimet heidän yksityisyytensä suojaamiseksi.

YLEMMÄT OIKEUSASTEET

Päätöksestä valittaminen

Jos joku asianosaisista on tyytymätön oikeuden päätökseen, hän voi valittaa siitä **hovioikeuteen**. Jos tuomiosta on valitettu, se ei ole **lainvoimainen**, eli sitä ei saa panna täytäntöön ennen kuin hovioikeus on antanut asiassa päätöksensä.

Hovioikeuden päätöksestä voi vielä anoa valituslupaa **korkeimmalta oikeudelta**.

Tiedottaminen siirtyy syyttäjälle

Voi olla yhteiskunnallisesti tärkeää selvittää esimerkiksi, miksi ja millä perusteilla syyttäjät jättävät joskus syytteet nostamatta ja millaiset asiat päätöksiin vaikuttavat.

Oikeudenkäynti on useimmiten julkinen

Oikeus voi kuitenkin päättää jutun käsittelemisestä **suljetuin ovin**, jos oikeudessa käsitellään esimerkiksi yksityiselämään tai terveydentilaan liittyviä arkaluonteisia tietoja.

Haastehakemus ja poliisin esitutkintamateriaali tulevat julkisiksi kun oikeuskäsittely alkaa. Toimittajat saavat niistä tietoa rikoksesta.

Tuomion uutisoiminen

Laki ei rajoita tuomitun nimen julkaisemista, mutta media kertoo nimen yleensä vain, jos hänet tuomitaan vähintään kahdeksi vuodeksi vankeuteen. Julkisuuden henkilön nimi kerrotaan muulloinkin.

Nimeä ei julkisteta, jos rikoksen tekijän nimen julkaiseminen vaarantaisi uhrin yksityisyyden suojan.

Jatkokäsittelyn uutisointi

Jos tutkintapyyntöä, syytteestä tai tuomiosta on julkaistu uutinen, asiaa on **Journalistin ohjeiden** mukaan mahdollisuuksien mukaan seurattava myös ylemmissä oikeusasteissa.

Axl Smithiä vastaan nostettiin syyte

Rikosnimikkeinä olivat salakatselu, kunnianloukkaus ja yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen.

Oikeudenkäynti käytiin suljetuin ovin

Oikeudenkäynti oli poikkeuksellisen pitkä, sillä asianomistajia oli peräti 33.

Axl Smith tuomittiin ehdolliseen vankeuteen

Lisäksi Smith joutui maksamaan uhreille yhteensä 150 000 euron korvaukset.

Tuomiopöytäkirjaan oli jäänyt usean asianomistajan nimet. Käräjäoikeuden tuomari tuomittiin virheestä sakkoihin.

Syyttäjä valitti Smithin tuomiosta hovioikeuteen

Syyttäjä haki Smithille kovempaa rangaistusta hovioikeudesta, kun taas Smith itse olisi tyytynyt tuomioonsa. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Asiassa ei haettu valituslupaa korkeimmasta oikeudesta.

